

РОЗДІЛ IV. ДЕМОКРАТИЧНЕ СУСПІЛЬСТВО ТА ЙОГО ЦІННОСТІ

Урок 26. ДЕМОКРАТИЧНА ДЕРЖАВА

Очікувані результати діяльності учнів:

- Знання і розуміння: знає зміст основних понять: демократія, демократичні процедури, плюралізм, врядування, громадянське суспільство, громада, адвокація, волонтерство, солідарність, соціальна згуртованість, соціальний капітал; знає ознаки демократичного врядування та демократичні процедури; розуміє зміст основоположних принципів демократії; розуміє значення людського капіталу для розвитку демократичного суспільства.
- Вміння і навички: може розтлумачити головні принципи демократії; оцінює роль громадських організацій, різних форм активності громадян у функціонуванні демократичного суспільства; розвиває здатність взаємодіяти з органами державної влади та місцевого самоврядування.

Хід уроку

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ УРОКУ

Повідомлення мети та цілей уроку.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Учитель. Ви перебуваєте на початку важливого шляху, і для того, щоб шлях був успішним, треба визначити, чого ви очікуєте від роботи на цьому уроці.

Вправа «Корабель очікувань»

Учні починають свій виступ словами: «Від цього уроку я очікую...»

Учитель. Ваші очікування ми прикріпимо на вітрила нашого корабля. Коли його вітрила напнуться вітром — тобто вашими очікуваннями від заняття, можна вирушати у плавання по уроку «Демократична держава».

Метод «Коло думок»

1. Проаналізуйте вислови.

1) Демократія це не влада більшості, а захист меншості. (А. Камю)

2) Демократія пропонує правити кожному з нас, тобто, всі ми маємо владу втручатися в суспільні справи. (Х. Ортега-і-Гассет)

3) Воля народу найкращий закон. (У. Грант)

2. Зберіть усі можливі варіанти визначення терміна демократія та узагальніть їх.

Учитель. Один з найважливіших критеріїв зрілості суспільства — ступінь його демократичності (рівень демократії). В його демократизації суб'єкти політичного процесу вбачають мету, умову, ефективний засіб оновлення суспільного життя, радикальну трансформацію політичної системи, гарантію незворотності цього процесу.

Робота з літературним джерелом

У VI ст. до н. е. у Давній Греції якось рабовласник спитав свого раба: «Чи знаєш ти, рабе, що я можу вчинити з тобою так, як захочу?».

«Так, — відповів раб, — я обплутаний кайданами рабства, але думки мої не знають пут». Історія не зберегла імені рабовласника, ім'я ж мудрого раба знають всі — Езоп.

· Що мав на увазі Езоп?

Формування поняття

Учитель. Демократія — це слово походить з часів Давньої Греції і в перекладі з грецької означає «владу народу». У ранній період свого існування в Давній Греції демократією вважали особливу форму або різновид організації держави, за якої влада належить не одній особі (монарху чи тирану), і не групі осіб (аристократам чи олігархам), а усім громадянам, що користуються рівними правами на управління державою.

III. ВИВЧЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

Бесіда

1. Хто є носієм і джерелом влади в Україні? Який правовий документ зафіксував це положення?
2. У чому полягає роль конкретної людини у демократичному суспільстві?
3. Чи є Україна демократичною державою? Доведіть.

Робота із схемами

- Слухаючи розповідь учителя, складіть схему «Основні ознаки демократії».

Орієнтовний вигляд схеми

Учитель. У демократичній державі забезпечується верховенство права і незалежність правосуддя.

Запитання

- Які відомі вам форми народовладдя (демократії)?

Робота зі схемою

- Використовуючи додаткові джерела інформації, складіть схему «Форми народовладдя (демократії)».

Орієнтовний вигляд схеми

Метод «Мозковий штурм»

- Працюючи у групах, виконати завдання і відповісти на запитання.

1-ша група. Визначити переваги безпосередньої демократії.

2-га група. Визначити недоліки безпосередньої демократії.

3-тя група. Визначити переваги представницької демократії.

4-та група. Визначити недоліки представницької демократії.

Запитання

- Які умови необхідно забезпечити в суспільстві для існування демократії?

Робота з таблицею

· Використовуючи додаткові джерела інформації, скласти порівняльну таблицю «Переваги і недоліки демократії».

Орієнтовний вигляд таблиці

Безпосередня демократія

Представницька демократія

Переваги демократії

Забезпечує найбільш повну участь членів даного суспільства в управлінні своїм суспільним життям

Народ обирає представників і може періодично їх замінювати

народ має право брати участь у розробленні та прийнятті законів

Завдяки простій передачі повноважень воля усього суспільства може бути зосереджена в одній установі, а його сила використана на суспільні цілі

Зміцнює довіру народу до інститутів влади

Забезпечує компетентність і відповідальність осіб, що здійснюють владу й управління

Виключає або зводить до мінімуму відчуження народу від інститутів влади

Забезпечує багатопартійність та існування опозиції

Перекриває шлях для зростання бюрократії

Існує юридична гарантія прав меншин та особистості

Відбиваючи інтереси різних верств населення, обмежує можливість запровадження диктатури

Недоліки демократії

Народ, «більшість» може правити тиранічними способами; свобода особистості, інтереси меншості можуть обмежуватися «самовладдям народу», «тиранією більшості»

Створює умови для узурпації влади бюрократією

Низька ефективність управлінської діяльності

Більшість громадян виявляє політичну ініціативу лише під час виборів раз у декілька років, обмежуючи рамки своєї участі в прийнятті рішень

Недостатня компетентність рішень, які приймаються

Делегування влади своїм представникам сприяє відстороненню мас від влади і втрати контролю над тим, наскільки адекватно представлені їхні інтереси

Тривалі дискусії під час колективного прийняття рішень

Зниження персональної відповідальності за наслідки всенародно прийнятих рішень

Робота з текстом

· Опрацювавши відповідні статті Конституції України, визначте конституційні основи демократії в Україні.

Міні прес-конференція (рольова гра)

Запрошені представники Верховної Ради України, Президент України, науковці, кореспонденти газет «Голос України», «Урядовий вісник».

План проведення

1. Історія виникнення демократії (від імені Голови Верховної Ради України виступає 1-й учень).

Запитання кореспондентів

1) Як пов'язані між собою демократія і парламентське правління?

2) Як нормативні документи гарантують політичні права?

2. Демократичний політичний режим. Характерні ознаки демократичного режиму. Політичний статус особистості (від імені науковця виступає 2-й учень).

Запитання кореспондентів

1) Основні передумови формування демократичного суспільства в Україні.

2) Від яких критеріїв залежить динамізм демократичних процесів в Україні?

3. Вибори як інструмент демократії. Вибірчі системи в світі (в ролі депутата ВРУ виступає 3-й учень).

Запитання кореспондентів

1) Які посади є виборними в Україні?

2) Хто володіє виборчим правом?

3) Чому в демократичній державі потрібні вибори?

4) Чи завжди проведення виборів свідчить про наявність демократії в державі?

IV. ПІДСУМКИ УРОКУ

Учитель. Демократія відіграє прогресивну роль у розвитку суспільства. Від її повноти залежить розвиток усіх сфер громадянського життя, адже кожна людина — творець демократії. Від її енергії залежить сила демократії. Сьогодні в Україні відбувається процес розбудови держави, утвердження демократії. Отже, те, якою буде наша держава, залежить від нас, оскільки саме ви і є її майбутнім.

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Опрацювати відповідний матеріал у додаткових інформаційних джерелах.

2. Написати есе, епіграфом до якого будуть слова В. Черчилля: «Демократія — найгірша форма правління, якщо не брати до уваги всі інші, котрі час від часу перевіряли».

3. Скласти запитання для опитування громадської думки за темою: «Перспективи утвердження демократії в Україні»; провести опитування, проаналізувати результати та підбити підсумки.

РОЗДІЛ IV. ДЕМОКРАТИЧНЕ СУСПІЛЬСТВО ТА ЙОГО ЦІННОСТІ

Урок 27. ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО

Очікувані результати діяльності учнів:

- *Знання і розуміння:* знає зміст основних понять уроку; пояснює зв'язок між рівнем розвитку громадянського суспільства та можливостями реалізації прав людини та громадянина.
- *Вміння і навички:* описує особливості становлення громадянського суспільства в Україні (досягнення та прорахунки); називає можливі шляхи розбудови громадянського суспільства; визначає власну роль у розбудові громадянського суспільства в Україні.

Хід уроку

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ УРОКУ

Повідомлення мети та цілей уроку.

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ЗНАНЬ УЧНІВ

Виступ учнів

1. Учні презентують есе за словами В. Черчилля: «Демократія — найгірша форма правління, якщо не брати до уваги всі інші, котрі час від часу перевіряли».
2. Учні, які провели опитування «Перспективи утвердження демократії в Україні», інформують про результат свого дослідження.

III. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Учитель. За сучасних умов перед нашою державою стоїть завдання перетворення її на правову державу. нове українське суспільство вимагає установки на взаємодію, співпрацю, відкритість, захист власних прав і повагу прав

інших. настає час, коли необхідно створити суспільство, що дозволяє реалізувати індивідуальні потреби та здібності окремо взятої людини. Усе це можливо лише в умовах громадянського суспільства. І це зрозуміло, оскільки формування громадянського суспільства пов'язано з розвитком демократії, ринкової економіки і становленням правової держави. Відродження інтересу до громадянського суспільства як соціального феномену пов'язано з тими соціально-політичними потрясіннями, які кардинально змінили обличчя Східної Європи й України протягом останнього десятиліття, у зв'язку із Революцією гідності.

IV. ВИВЧЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

Формування поняття

Учитель. Історія політичної та соціологічної думки свідчить про багатоманітність підходів теоретичного розвитку проблеми громадянського суспільства, але їх можна звести до двох.

- Перший: громадянське суспільство — це особлива позадержавна сфера соціуму.
- Другий: громадянське суспільство розглядається як відповідний вид соціуму, ідентифікується з державою, взятою в цілому.

Отже, розглянемо, що таке громадянське суспільство, етапи його формування та передумови функціонування.

Висновок. Громадянське суспільство — це суспільство зрілих громадян з високим рівнем економічної, соціальної, духовної, політичної культури, яке спільно з державою утворює розвинені правові відносини. Громадянське суспільство — це суспільство вільних громадян. Громадянське суспільство є основою держави. Його становлення відбувається в тісному зв'язку з становленням її як правової, соціальної, демократичної. Сутність громадянського суспільства полягає в забезпеченні законних прав людини.

Бесіда

1. Де і в зв'язку з чим ви чули про громадянське суспільство?
2. Які елементи громадянського суспільства ви вже знаєте?

Учитель знайомить учнів з етапами формування громадянського суспільства за допомогою таблиці.

1-й етап: XVI-XVII ст.	2-й етап: XVIII-XIX ст.	3-й етап: XX-XXI ст.
Формування громадянського суспільства, складання економічних політичних передумов появи буржуазії	Формування громадянського суспільства в найбільш розвинених країнах Європи та США у вигляді капіталістичної вільної конкуренції	Відбуваються зміни в соціальній структурі, триває процес становлення правових соціальних держав

Робота зі схемою

- Слухаючи пояснення вчителя, складіть схему «Передумови функціонування громадянського суспільства».

Орієнтовний вигляд схеми

Запитання

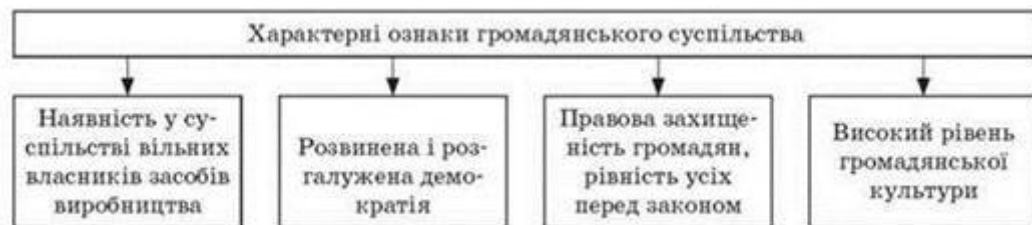
- Чи тотожні, на вашу думку, поняття «громадянське суспільство» та «правова держава»? Обґрунтуйте свою відповідь.

Висновок. Громадянське суспільство — вся сукупність міжособистісних, сімейних, громадських, культурних, релігійних відносин, які розвиваються поза межами і без втручання держави, а також розгалужена система незалежних від держави суспільних інститутів, що реалізують повсякденні індивідуальні та колективні потреби.

Робота зі схемою

- Слухаючи пояснення вчителя, складіть схему «Характерні ознаки громадянського суспільства».

Орієнтовний вигляд схеми

Завдання

- Виходячи з передумов функціонування громадянського суспільства, спробуйте назвати складові громадянського суспільства.

На основі відповідей учнів учитель будує схему «Структура громадянського суспільства».

Орієнтовний вигляд схеми

Робота в групах за методом «Навчаючи — вчуся»

1-ша група. Поняття і функції громадської думки.

2-га група. Шляхи розбудови громадянського суспільства в Україні.

Формування поняття

Громадська думка — специфічний вияв масової свідомості, що виражається в оцінках (вербальних і невербальних) і характеризує ставлення людей до суспільно значущих подій і фактів, актуальних проблем суспільного життя.

Бесіда

1. Які сутнісні характеристики має громадська думка як соціальний феномен?
2. У яких двох вимірах постає громадська думка?
3. У врегулюванні яких сфер життєдіяльності суспільства може використовуватися громадська думка?
4. наведіть конкретні приклади, що свідчать, з одного боку, про досягнення, а з іншого — про недоліки в побудові громадянського суспільства в Україні.

Метод «Прес»

· По групах опрацюйте різні варіанти сценарію розвитку громадянського суспільства.

1-ша група. Згортання громадянського суспільства і реставрація в якомусь вигляді тоталітарного режиму.

Учні мають дійти висновку про неможливість розгортання такого сценарію розвитку через наявність громадянського суспільства і нормативної бази його існування та збереження, контролю з боку міжнародного права, міжнародних політичних інституцій.

2-га група. Консервація на тривалий час стану речей і, відповідно, авторитарних методів управління.

Учні мають дійти висновку, що склалися «гарні» перспективи такого стану суспільства через корупцію влади, протидію опозиційних сил та їхніх лідерів, порушення прав людини,

захист вузькокланових інтересів, нехтування владних структур національними і державними інтересами.

3-тя група. Поступовий, еволюційний розвиток і зміцнення громадянського суспільства.

Учні мають навести аргументи неможливості такого сценарію до Революції гідності і, навпаки, перспективи подальшого розвитку на шляху демократії після революційних подій кінця 2013 — початку 2014 рр.

Учитель. В ідеалі громадянське суспільство ніхто не будує, воно розвивається самостійно. Однак у перехідних суспільствах немає ні часу, ні засобів, аби чекати, що все станеться самопливом. Якщо в Україні цей процес набуде характеру реалізації науково виваженої й обґрунтованої політики, а не звичайного компромісу політичних сил, досить часто спрямованого на задоволення корпоративних інтересів, тоді спостерігатимемо формування механізмів суспільного саморозвитку.

V. ПІДСУМКИ УРОКУ

Робота в групах за методом «Акваріум»

1-ша група. Існує чимало прикладів антагоністичної конфронтації між громадянським суспільством та його політичною системою. Знайдіть причини цієї конфронтації та запропонуйте варіанти її усунення.

2-га група. Політична система, держава — це продукт життєдіяльності громадянського суспільства. Запропонуйте механізми контролю з боку громадянського суспільства за діяльністю держави.

3-тя група. Ви — представники громадської організації або політичної партії. Складіть програму вашої діяльності щодо захисту життя людей, недопущення руйнування ухвалених і позитивно оцінюваних у громадському суспільстві відносин.

Висновок. Громадянське суспільство є одним із важливих ідеалів сучасного соціуму, воно містить ціннісні уявлення, інституційну складову, особливі горизонтальні відносини в соціальних групах. Саме такий вид суспільства є водночас і кінцевою метою, і засобом для побудови якісної політичної демократичної системи. Разом з цим — це суто аналітична категорія, яке дозволяє судити про міру розвитку тієї чи іншої спільноти, її правову та політичну свідомість.

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Опрацювати відповідний матеріал у додаткових інформаційних джерелах.
2. Підготувати виступи щодо основної мети держави, основних функцій та структури громадянського суспільства.
3. Скласти схему, яка відображає зміст і структуру політичної системи громадянського суспільства.